

عکس / میزبان

بررسی موضوع لزوم اقدام هنرمندان برای پیشگیری از جرم در گفت‌وگو با یک حقوقدان

قدرت رسانه هادر مقابله با جرایم

گزارش خبری

مهسا قوی‌لقب

خبرنگار

جرایم است. دوم، نظامی که متولی اجرای این فرایند است.»
از آنجایی که کشف نظر قانونگذار جز با مراجعه به بسترهای اجتماعی قانون و مذاکره‌های انجام شده در زمان وضع قانون از سوی قانونگذار میسر نیست، پیشگیری از جرم از مهم‌ترین روش‌های مبارزه با پدیده مجرمانه به‌شمار می‌رود. او اضافه می‌کند: «رسانه‌ها سپر اطلاعاتی هر جامعه به شمار می‌روند و کارکردهای مختلفی در حوزه‌های آموزش اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی دارند، به‌عبارت‌مثال موارد یاد شده رسانه‌ها در تولید جرم و فضای مبعث از آن و هم در پیشگیری از جرم نقش می‌آفرینند تا اندازه‌ای که به‌گونه‌ای نقش و کارکرد آن موردتوجه همگان قرار گرفته است.»
این حقوقدان پیشگیری را به بخش‌های مختلفی تقسیم می‌کند:

پیشگیری اولیه یا نخستین (primary prevention)
پیشگیری نخستین یعنی مصون کردن افراد از رهگذر مبارزه با همه زمینه‌های ارتکاب جرم که در چهارچوب توسعه اجتماعی قرار می‌گیرند.
پیشگیری ثانویه یا دومین (Secondary prevention)
پیشگیری دومین یعنی به‌کارگیری شیوه‌هایی برای حمایت از افراد در آستانه خطر مانند معنادان،

خیابان خواب‌ها و کودگان بی‌سرپرست و خیابانی. **پیشگیری ثالث یا سومین (Tertiary prevention)**
این نوع پیشگیری شامل برنامه‌هایی از قبیل مشاوره برای زنان و بچه‌ها، مداخلات کیفری و گروه‌های گوناگون است. تلاش‌های پیشگیرانه در این مرحله برای جلوگیری از رفتارهای مجرمانه است تا مجرمان اصلاح و با محیط اجتماعی خود سازگار شوند و به ارتکاب مجدد جرم گرایش پیدا نکنند. پیشگیری سومین در نتیجه عملیات شناسایی و تشخیص با عملیات پلیسی برای دستگیری مجرم، زندانی شدن مجرم یا محکومیت و اصلاح رفتار زندانی به‌کار می‌رود.

پیشگیری خرد یا کوتاه‌مدت (Short term prevention)
پیشگیری کوتاه‌مدت به مجموعه راهکارهایی گفته می‌شود که در مدت زمان کمتری انجام می‌شوند. مانند: تدوین قوانین جزایی متناسب و بازدارنده، ایجاد مؤسسات مددکاری، بستن محله‌ها و اماکن جرم‌زا و... تا فرصت‌های وقوع انحراف یا جرم را کاهش دهد.

پیشگیری اجتماعی (Social prevention)
این نوع پیشگیری شامل آن دسته از تدابیر و اقداماتی است که با مداخله

در فرایند رشد افراد، بهبود شرایط زندگی آنها و سالم‌سازی محیط اجتماعی و طبیعی به‌دنبال حذف یا کاهش علل جرم‌زا و در نتیجه پیشگیری از بزهکاری است.

پیشگیری رشدمدار (Developmental prevention)
یا زودرس (Early prevention)
این نوع پیشگیری سعی دارد چنانچه یک کودک به هر دلیلی از خود مظاهر بزهکاری را بروز داد، با مداخله زودرس از مزمن شدن بزهکاری او در آینده جلوگیری کند. پیشگیری زودرس یعنی مداخله روانشناختی اجتماعی زودرس در فرایند رشد کودکان برای جلوگیری از عوامل خطرسازی که احتمال پذیرش و تقلید رفتار مجرمانه پدیدار از سوی آنها در آینده افزایش دهد. عوامل خطر در این پیشگیری مجموعه‌ای

از شرایط فردی و اجتماعی است که پدیداری پیوستگی و پایداری رفتارهای مجرمانه آینده را در کودکان و نوجوانان به همراه دارد.

پیشگیری بلندمدت یا کلان (High term prevention)
پیشگیری بلندمدت به سازکارهایی گفته می‌شود که در یک فرایند زمانی مدت‌دار صورت می‌گیرد تا در آینده فرصت‌های وقوع جرم را کاهش دهد از قبیل تلاش برای کاهش شکاف اقتصادی و دستیابی به عدالت اجتماعی، فراهم کردن بسترهای مناسب آموزشی، تدوین سیاست‌های کلی برای ایجاد اشتغال اعضای جامعه و...
پیشگیری انفعالی (Shame prevention)

در پیشگیری انفعالی برخی از اقدامات معمول و رایج پیشگیرانه

رسانه‌ها سپر

اطلاعاتی هر

جامعه به

شمار می‌روند

و کارکردهای

مختلفی در

حوزه‌های

آموزش

اطلاع‌رسانی

و آگاه‌سازی

دارند، به‌غیر

از موارد

یاد شده،

رسانه‌ها در

تولید جرم و

فضای منبعث

از آن و هم در

پیشگیری از

جرم نقش

می‌آفرینند

پیشگیری از بزهکاری در معنای عام

از نوع هشدار و بازدارنده مانند هشدارهای پلیسی صورت نمی‌گیرد، بلکه در یک انتظار انفعالی برای تأثیر این اقدامات باقی می‌مانند. در این نوع از پیشگیری عوامل اجتماعی هیچ‌گونه تأثیری ندارند و در این بین کوچک‌ترین نقشی از خود ایفا نمی‌کنند. نقش نهادهای بازدارنده از جرایم مانند پلیس و مراجع قضایی نیز در این میان بسیار کم‌رنگ است.

پیشگیری فعال (Active prevention)
در این نوع از پیشگیری نیروی پلیس، محور اصلی پیشگیری است که برای اجتناب و دوری از وقوع جرایم وارد عمل می‌شود و در سطح اجتماعی نیز فعال است، یعنی پلیس برنامه‌ریزی و هدایت اوقات فراغت گروهی از جوانان را برعهده می‌گیرد که در معرض جرم یا انحراف در زمان و مکان خاصی قرار دارند. در این میان نقش نهادهای بازدارنده از جرم بسیار مشهود است؛ همچنین مسئولان دولتی نیز هر یک به فراخور وظیفه اجتماعی خود نقش عمده‌ای دارند و اقدامات مستقلی را انجام می‌دهند.

پیشگیری کنشی یا غیر کیفری (Non penal prevention)

پیشگیری غیر کیفری عبارت است از جلوگیری از به فعل درآمدن اندیشه مجرمانه با تغییر دادن اوضاع و احوال خاصی که یک سلسله جرایم مشابه در آن به وقوع پیوسته یا ممکن است در آن اوضاع و احوال ارتکاب یابد به عبارت دیگر، پیشگیری غیر کیفری درصداست تا عوامل و ریشه‌های زمینه‌ساز بروز جرایم و بزهکاری را از راه توجه به مسأله کنترل اجتماعی و تأثیر بر افکار مجرمانه از بین ببرد؛ به‌طوری که انسان‌هایی پرورش یابند که از جرم به دور باشند.

پیشگیری واکنشی یا کیفری (Penal prevention)

پیشگیری واکنشی نوعی اقدام پسینی است که پس از ارتکاب رفتار مجرمانه با استفاده از ابزارهای کیفری از رهگذر نظام عدالت کیفری اعمال می‌شود. این پیشگیری براساس اثری که بر جامعه یا فرد بزهکاری می‌گذارد به دوگونه تقسیم می‌شود، اول پیشگیری واکنشی عام که یک پیشگیری واکنشی جمع‌مدار یا گروه‌مدار است که با مخاطب قرار دادن شهروندان از طریق رعبانگیزی و عبرت‌آموزی جمعی به دنبال پیشگیری از بزهکاری نخستین افراد است. دوم پیشگیری واکنشی خاص که یک پیشگیری واکنشی مجرم‌مدار است که با اعمال کیفر بر فرد بزهکار و با رعبانگیزی و عبرت‌آموزی فردی، درصداست پیشگیری از بزهکاری مجدد افراد است.

پیشگیری انتظامی (Disciplinary prevention)

پیشگیری انتظامی عبارت است از مهار و کنترل جرم از طریق اقدامات پلیسی مانند افزایش گشت‌های انتظامی برای جلوگیری از اعمال مجرمانه و کاهش تکرار جرم در چهارچوب قانون، همچنین بررسی روند بزهکاری و علل وقوع آن به منظور اتخاذ تدابیر مقابله با جرم و انجام اقدامات فوری در امر مبارزه با بزهکاری و جرایم و همکاری با ارگان‌های مسئول در زمینه کاهش جرایم.
پیشگیری عام (Common prevention)
پیشگیری از بزهکاری در معنای عام

شامل آن دسته از تدابیر و اقداماتی است که از ارتکاب جرم جلوگیری می‌کند. به این ترتیب هر اقدام کیفری یا غیر کیفری مطابق این تعریف در گستره پیشگیری از بزهکاری قرار می‌گیرد.

پیشگیری خاص (Special prevention)
اثری که مجازات در بازدارندگی مجرم از ارتکاب مجدد جرم دارد پیشگیری خاص نامیده می‌شود. پیشگیری خاص در برگیرنده مجموعه تدابیر و اقدامات کنشی با هدف مقابله با بزهکاری از رهگذر کاهش یا از بین بردن علل جرم‌زا و تأثیرگذاری بر فرصت‌های پیش‌چنانی است؛ به‌گونه‌ای که بتوان با استفاده از سازکارهای کنشی بر شخصیت افراد و موقعیت‌های پیش از ارتکاب جرم تأثیر گذاشت.

پیشگیری وضعی (Situational prevention)

پیشگیری وضعی در برگیرنده مجموعه اقدامات و تدابیر غیر کیفری است که از طریق از بین بردن یا کاهش فرصت‌های مناسب برای وقوع جرم و نامناسب جلوه دادن شرایط و موقعیت، از ارتکاب جرم جلوگیری می‌کند.

رسانه و پیشگیری از جرم

رسانه‌ها می‌توانند شیوه‌های مبارزه با بزهکاری و پیشگیری از آن را به مردم آموزش دهند. آنها با به تصویر کشیدن فرایند بزهکار شدن یک فرد به مخاطبان می‌آموزند که چگونه با اتخاذ تدابیر صحیح، تربیتی، آموزشی، اقتصادی و اجتماعی مانع بزهکار شدن خود و اطرافیان شوند. البته گفته می‌شود انعکاس اخبار جرایم در رسانه‌ها منجر به بدآموزی می‌شود، ولی از آنجا که بزهکاری قربانیانی را به همراه دارد یا احساساتی را جریحه‌دار می‌سازد، در صورتی که هیچ رسانه‌ای هم آن را پوشش ندهد باز هم از راه‌های غیر رسمی و آن هم نه همان‌گونه که اتفاق افتاده بلکه براساس برداشت‌ها و سلیقه‌های افراد بازگو کننده، مطرح می‌شود، لذا بهتر است مردم حقیقت را از زبان منابع معتبر و فرایندتری مانند رسانه بشنوند.

دکتر یابی با بیان این نکات و با تأکید بر توانایی بالای رسانه‌ها در مقوله پیشگیری از وقوع جرم معتقد است با توجه به اینکه سیستم‌های قضایی و انتظامی نقش محدودی در پیشگیری از جرم دارند، استفاده از رویکردهای دیگر در این ارتباط لازم به نظر می‌رسد. رسانه‌های گروهی این توانایی را به عنوان ابزار آموزشی توانمند جهت پیشگیری مؤثر از جرم دارند. اهمیت ویژه رسانه به‌عنوان نخستین نماینده تولید دانش و انتشار ترویج علوم و فنون و نیز به‌عنوان ناظر عمومی و کارگزار اطلاعات مشخص شده است. جرایم معمولاً مخفی و پنهان هستند و همین عامل سبب شده است، امکان جدا کردن عوامل تأثیر رسانه‌های جمعی و بررسی و سنجش آنها بسیار دشوار شود. این‌رو آگاه‌سازی شامل فعالیت‌های سازماندهی شده‌ای است که توجه ما را به جرم و پیشگیری از آن جلب می‌کند. با این همه طرح‌های مربوطه از طریق آموزش، اطلاع‌رسانی و استفاده از رسانه‌ها در حجم وسیع از جمله اهداف پیشگیری به‌شمار می‌روند.

رسانه‌ها

می‌توانند

شیوه‌های

مبارزه با

بزهکاری و

پیشگیری

از آن را

به مردم

آموزش

دهند. آنها

با به تصویر

کشیدن

فرایند

بزهکار

شدن یک

فرد به

مخاطبان

می‌آموزند

که چگونه با

اتخاذ تدابیر

صحیح

تربیتی،

آموزشی،

اقتصادی و

اجتماعی

مانع بزهکار

شدن خود

و اطرافیان

شوند

معمولاً، هدف اصلی مقوله جرم و بزهکاری و آسیب‌های اجتماعی، جمعیت نوجوان و جوان هستند. هرچند جرم در همه طبقات و گروه‌ها و نسل‌ها دیده می‌شود، اما نوجوانان و جوانان، بیشتر در معرض آسیب هستند. جمعیت ایران، جمعیت جوانی است و جذابیت در گونه‌های مختلف آن برای جوانان و نوجوانان بسیار اهمیت دارد. رسانه و هنر، حامل و عامل مهم و گسترده فراگیر این جذابیت هستند. از این‌رو در پیشگیری از وقوع جرم، باید کار اجابایی و مثبت انجام دهیم و نه کار سلبی و منفی. به عبارت دیگر، با زبان و قلم غیرمستقیم و هنرمندانه باید با نسل نوجوان و جوان سخن بگوییم. جوانان را نمی‌توان با عتاب و خطاب، قانع کرد. متأسفانه برخی از متولیان، برنامه‌ریزان، سیاستگذاران و حتی استادان و محققان حوزه جرم و جامعه‌شناسی و روانشناسی، هنوز نگاه سنتی در این مقوله مهم دارند که این نگاه را باید تغییر دهند.

منظر روانشناسی اجتماعی، دست به همانندسازی می‌زند و فکر می‌کنند این رفتارها، پوشش‌ها و گفتارها و اداه‌ها که در فیلم و کلیپ و نمایش، نشان داده می‌شود، امور خوب، مفید و ارزشمندی هستند، چرا؟ چون هنرمند محبوب و مشهور یا ورزشکار و فوتبالیست مطرح در حال انجام آن است. توجه به همه‌گیری رسانه‌های صوتی، تصویری و مجازی در سراسر کشور از کلاشهرها تا روستاهای دور دست کشور، اهمیت رسانه، هنر، هنرمند و بیان هنرمندانه، تصویر هنرمندانه، موسیقی و فیلم هنری را دوچندان می‌کند.

گراف نیست اگر بگوییم خیلی از نوجوانان و جوانان و حتی در مواردی کودکان و بزرگسالانی که اعتیاد به صفحه موبایل، لب‌تاپ و آی‌پد و کامپیوتر دارند، عموماً از ابزارهای فضای مجازی و امکانات رسانه‌های مجازی بهره می‌برند. امروز فضای خانه و خانواده گروهی از مردم را فیلم‌ها و سریال‌های سطحی، ملودرام، کلیشه‌ای و در مواردی مخرب آمریکایی و ترکیه‌ای پر کرده است. در بسیاری از این فیلم‌ها و سریال‌ها با طراحی و صحنه‌آرایی و دکوپاژ زیبا و مدرن، خشونت و موادمخدر و روابط غیرمعمول و رفا ه بیش از حد و زندگی لوکس و لاکچری، نشان داده می‌شود.

بدیهی است که این رسانه‌ها با بهره‌گیری از انواع ابزار و شیوه‌های رسانه‌ای و هنری در جذب مخاطب بیشتر می‌کوشند، پس چرا ما درون کشور از این امکانات، بهره‌نبریم؟ متأسفانه روز به روز از مخاطبان صدا و سمیای کشور، کاسته می‌شود و این پدیده مبارک و خوبی نیست. رسانه و هنر بیان و تصویر و قلم هنرمندانه، به جامعه نشاط، روح، سرزندگی و سرخوشی می‌دهد. طبق آمارها، روند بیماری افسردگی در ایران رو به تزاید است. افسردگی یکی از عوامل مهم اندروا، افعال، خودکشی و جرم و بزهکاری است، اما اگر جامعه بویژه نسل جوان شاد، سرخوش و با نشاط باشد، همین مسأله در کاهش جرم و بزه و پیشگیری از آن مؤثر خواهد بود.

لزوم بیان هنرمندان در رسانه‌های سمعی و بصری، نوشتاری و مجازی برای پیشگیری از جرم

جوانان را نمی‌توان با عتاب و خطاب قانع کرد

یادداشت

دکتر محمود روفی

جامعه‌شناس

مجموعه عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، تاریخی، روان‌شناختی و خانوادگی در پیشگیری از جرم، آسیب‌های اجتماعی، بزهکاری و اختلال‌های رفتاری و اجتماعی، تأثیرگذار هستند. همچنین عوامل دیگری به موازات موارد نام‌برده همچون رسانه، هنر، فرهنگ و هنرمندان از عوامل مدرن و جدید پیشگیری از وقوع جرم، محسوب می‌شوند.

امروزه اگر بخواهیم قبیل از وقوع جرم، یزه، آسیب اجتماعی و جنایت، کاری اساسی، درست، معقول و منطقی و درعین حال راهبردی و کاربردی و عملی انجام دهیم، در کنار توجه به عوامل کلاسیک و سنتی پیشگیری از جرم، باید به عوامل مدرن و نرم مثل نقش رسانه و هنر، توجه ویژه مبذول نماییم. متأسفانه برخی از دست‌اندرکاران حوزه جرم و قوه قضائیه و حتی استادان دانشگاه، روانشناسان و روانپزشکان، هم تسلط کافی به حوزه رسانه و هنر ندارند و هم به ارزش و کاربرد رسانه و هنر در پیشگیری از جرم، چندان اهمیتی نمی‌دهند.

ایب‌رت مرتن، جامعه‌شناس برجسته آمریکایی، معتقد است که برای فهم و تفسیر رفتار مجرمانه نوجوانان باید بررسی کرد که گروه و شخصیت مرجع این نوجوانان بزهکار چه کسانی هستند، نوجوانان و حتی جوانان و در مواردی افراد میانسال، از شخصیت‌های محبوب، هنرمندان مشهور، ورزشکاران مطرح